

El temple expiatori de la Sagrada Família

Jordi Bonet i Armengol

President de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi. secretaria@racba.org

El portal major

El projecte que deixà Gaudí del Temple Expiatori de la Sagrada Família es pot definir amb les tres grans i diferents façanes del Naixement, de la Passió i de la Glòria i els divuit cimboris i campanars que en mostren la seva verticalitat, coronada amb la creu a 170m d'alçada. És el resultat que poc temps després que Gaudí deixés acabada la cripta, iniciada per l'arquitecte diocesà Francesc de P. Villar, l'Associació de devots de Sant Josep decidís donar-hi la gran magnitud amb què es construeix.

La façana de la Glòria que ara s'aixeca es diferencia plenament de les altres dues malgrat la forma similar dels seus quatre campanars dedicats als apòstols Pere, Pau, Andreu i Jaume. Hi destaca una composició de volums de 16 hiperboloides que formaran un gran nàrtex que volarà sobre una part del carrer de Mallorca i que suporten essencialment vuit grans columnes. Els set espais que deixen donen pas a set portes que estan dedicades als set sagraments i a la pregària que el mateix Jesucrist ens ensenyà: el Pare Nostre, a través de les set peticions que s'invoquen. Amb "El nostre pa de cada dia, doneu-nos Senyor el dia d'avui" i l'Eucaristia, que ocupen el centre de la façana, podem considerar-ho com el portal major del temple.

Aquestes vuit columnes es corresponen amb les vuit benaurances. Gaudí disposà ordenadament tota la catequesi que allí volia expressar iniciada amb el Baptisme al costat de ponent i la Penitència al de llevant, on projectà el Baptisteri i la Capella del Santíssim, respectivament. Els sagraments de l'Orde i la Unció, a un costat, i la Confirmació i el Matrimoni, a l'altre, completen la dedicació dels set portals.

El portal major s'aixeca com tota la façana a un nivell d'uns cinc metres sobre el del carrer de Mallorca. Gaudí projectà una gran plaça oberta amb una escalinata monumental en un conjunt de documents que es presentaren a l'Ajuntament de la ciutat de Barcelona el novembre de l'any 1916. Aquesta proposta que, malauradament, no entengueren els tècnics i els polítics de l'època, es coneguda com la plaça estrellada.

Era el resultat amb què Gaudí donava solució a l'entorn del temple i amb la qual respongué a la invitació que li féu l'arquitecte de Tolosa de Llenguadoc, Jaussely, guanyador del concurs del Pla d'enllaços convocat pel consistori barceloní l'any 1906. Gaudí volia que el temple fos visible a la vegada a través de dues façanes i a una distància que amb un angle vertical i horitzontal de 30° respon a la visió òptima d'un edifici monumental. Havia començat amb una estrella de vuit puntes que finalment foren quatre per tal de reduir la superfície d'expropiació.

Es trigà deu anys a que l'autoritat municipal concretés aquest projecte, però la solució no podia pas complaure al mestre i per això la Junta constructora del temple presentà un recurs amb una memòria i quatre plànols que es conserven a l'Arxiu Municipal, signats pel propi Gaudí, amb el dibuix de

quedà poc edificat, sobretot amb magatzems, edificacions o casetes de poca entitat, però que des de l'any 1976, a partir d'una tramitació administrativa dubtosa, es permeté la edificació d'una important construcció que encara que limitada urbanísticament cara el futur, en una bona part prosperà gràcies a la posició manifestament contrària a la continuació del Temple.

El portal major està situat al centre de la façana entre els campanars dedicats als sants apòstols Pere i Pau i mesura uns 6 m. d'ample per 9 m. d'alçada.

La voluntat de Gaudí que les set peticions del Pare Nostre i els set Sagraments figuressin ben entenedors als set portals és ben explícita. Queda definida per la maqueta a escala 1/25 que ens deixà com a estudi de volums de la part monumental de la façana de la Glòria. Ha estat objecte d'un llarg, i m'atreviria a qualificar de fecund i continuat intercanvi d'idees i converses entre l'escultor Josep M. Subirachs i de l'arquitecte-director i coordinador de les obres Jordi Bonet.

L'encert de l'escultor de la façana de la Passió que les seves portes fossin la narració directe dels fets que expliquen la Passió de Nostre Senyor a partir dels evangelistes Mateu i Joan, que s'ofereixen solemnement el diumenge de Rams i el Divendres Sant, va semblar-me que bé podia servir per donar clara explicació de la catequesi a expressar a la façana de la Glòria.

Gaudí volia mostrar com Jesucrist expressa el seu missatge als humans a través del Sermó de la Muntanya amb les Benaurances. Són les columnes que donen suport als dogmes de fe que s'expressen en el símbol de la fe, el Credo, que ocupen ben entenedores la part superior de la façana. A la part baixa, les portes que donen entrada al Santuari simbolitzen els set Sagraments, fonts de vida i la pregària del Pare Nostre. Més amunt les obres de misericòrdia, set de corporals i altres set d'espirituals... Dir "Pare Nostre" és expressar clarament la filiació divina, el ser fills del mateix Pare del Cel, que ens fa a tots germans.

Si Jesucrist a més utilitzà la llengua materna, del poble, l'arameu, calia que hi fossin moltes llengües. Així, a l'entrar al temple gent de diversa procedència podien des del fons del cor expressar un fet, el de la fraternitat universal a través del Pare comú. Quelcom que els cristians hem de manifestar i practicar amb l'amor a Déu i als germans.

El diàleg amb Josep M. Subirachs s'anà desenvolupant a través de dibuixos i de converses, de propostes de l'un a l'altre, per arribar a anar situant primer només la frase "El nostre pa de cada dia, doneu-nos Senyor el dia d'avui". D'aquesta forma es planteja la necessitat de l'aliment espiritual i corporal, expressat en cinquanta llengües, avui les més corrents al món, ja que no és possible la presència de totes.

Subirachs va tenir la inspiració que en el Portal Major fos tot el Pare Nostre, que hi figurés de forma ben clara, en la nostra llengua pròpia, el català, i que al fons, com un teixit, s'anés repetint la frase que corresponia a l'Eucaristia, en cada una de les llengües.

Un fet accidental completà la composició escultòrica. Una trava dona suport a les dues fulles del Portal, ja que en la seva part superior es clou amb cristall transparent la visió de l'interior que Gaudí volia assolir. Concretament veure a l'entrar al Temple, al fons de la volta que tanca l'absis, la visió de Déu Pare Creador. Així es mantindrien els mots "Pare Nostre" sempre visibles. El diàleg em féu suggerir que aquests mots s'anessin repetint en totes les llengües, al costat de la petició del pa quotidià.

L'obtenció dels textos amb la diversitat dels alfabetos s'ha aconseguit amb l'ajuda de gent de bona part dels pobles d'un cap a l'altre de la terra. Ha estat possible a través dels Consolats o dels visitants que passen pel Temple, amb la millor intenció que hi figuressin des de les grans llengües que parlem milions de persones a algunes que són insignificants. Des del grec o el llatí, l'arameu i l'hebreu, el català o l'aranès, el castellà, el rus, el xinès, l'hindú, l'àrab, l'alemany, l'italià i el portuguès Així de l'Orient a l'Occident, per tots els continents, la imprecació de Pare Nostre és una manifestació d'estimació que tothom pot entendre, el camí de Pau que aporti un acte de fe a través de la persona de Jesucrist, Fill de Déu Pare, per l'Esperit Sant.

L'execució de l'obra

En Josep M. Subirachs ha confiat a l'escultor tarragoní Bruno Gallart l'anar composant el detall de cada lletra i cada frase en la llengua corresponent. Ha tingut l'ajuda d'una becària d'Hamburg, Britta Eppinger. Ha estat una feina llarga, no pas fàcil, feta amb voluntat i dedicació d'una pila de mesos per poder oferir la totalitat de la porta al fonedor.

El taller Vilà de Valls ha anat fonent aquestes peces i ha fet l'ajustament entre elles amb el pes que han de suportar els coixinets per a poder obrir les dues fulles en els dos sentits, amb la problemàtica de la col·locació al seu lloc definitiu. Un lloc que queda a nivell de l'interior del temple i que restarà penjat per ara, a 5m damunt del carrer de Mallorca ja que el pont que Gaudí projectà fa 90 anys no existeix encara.

No cal explicar tota una pila de problemes que han anat sorgint al llarg d'aquest temps per a donar bona solució a molts detalls. Des de l'encongiment que experimenta la fosa del bronze, a la situació dels elements de suport, o la soldadura entre les 24 peces de bronze d'aproximadament 120 x 80 cm que componen el conjunt, etc.

Val la pena d'exposar un detall singular. Les dues fulles necessiten uns poms que permetin moure-les. Es donà la mida d'on convenia situar-les per coincidir amb dues lletres. Al composar tot el conjunt ens adonarem que les dues lletres eres les inicials "A" i "G" del nom del nostre genial arquitecte. Són les coses sorprenents que sovint passen al Temple Expiatori de la Sagrada Família. Quedarem admirats del que passa. De ben segur que si s'hagués volgut fer de bon principi, no hauria estat fàcil d'obtenir.

20 de maig del 2008